

УКРАЇНЬСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА У СЕРЕДОВИЩІ ГАЛИЦЬКОГО СІЛЬСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА (КІНЕЦЬ XIX – 30-ТІ РР. XX СТ.)

Дрогобицька О. Я.

ВСТУП

Музична культура є невід'ємною складовою духовного життя суспільства, відображаючи його традиції, цінності та емоційний світ. В історії Галичини особливе місце займає період кінця XIX – 30-х років XX ст., коли інтелігенція, зокрема й сільські священники, відігравали ключову роль у формуванні національної свідомості, збереженні вітчизняної культурної спадщини та популяризації кращих надбань світової культури серед широких верств населення.

Дослідження музичних практик у середовищі галицького сільського духовенства видається особливо актуальним з кількох причин: по-перше, воно дозволяє глибше зрозуміти роль представників кліру не лише як релігійних лідерів, а і як важливих культурних діячів; по-друге, вивчення музичної культури священничих родин розкриває особливості їхнього повсякденного життя, виховання молодого покоління та родинних цінностей; по-третє, саме з цього середовища вийшло чимало видатних українських композиторів, виконавців, чия творчість збагатила національну музичну спадщину.

На наш погляд, окрему проблему для дослідження становить роль духовенства у процесі популяризації музичного мистецтва через організацію сільських хорів та оркестрів. Так, якщо у першій половині XIX ст. осередки хорового співу виникали тільки у великих містах, то наприкінці цього ж століття численні хори створювалися вже при мало-містечкових, сільських церквах і читальнях¹. Основою музичної освіти на селі стало створення приватних, а згодом і церковних шкіл співу.

Також варто зауважити, що до початку XX ст. музична культура краю розвивалася в основному у священницьких колах. Маємо на увазі насамперед таких талановитих композиторів як Михайло Вербицький, Сидір Воробкевич, Іван Кипріян, Зенон Кирилович, Осип Кишакевич, Теофіл Кобринський, Йосиф Левицький, Микола Кумановський та інших. З часом, незважаючи на плідну творчість священників Віктора

¹ Кудрик Б. Участь духовенства в галицько-українській музичній культурі. *Богословія*. 1938. Кн. 1–4. С. 213.

Матюка, Остапа Нижанківського, Порфирія Бажанського першість як у композиторській праці, так і в організаційній діяльності перейшла до світської інтелігенції.

1. Музичне виховання у родинах сільських священників Галичини

Музика безперечно замала важливе місце у системі виховання у сім'ях галицького сільського духовенства кінця XIX – 30-х рр. XX ст., адже вона не лише сприяла культурному, естетичному розвитку молоді, а й формувала особливу родинну атмосферу, стаючи невід'ємною частиною їхнього побуту та духовного життя. Спогади вихідців із священничих родин здебільшого свідчать про те, що музичні здібності заохочувалися, а домашні концерти були звичним явищем.

Це можна вдало проілюструвати на прикладі душпастиря с. Угорники Станиславівського повіту о. Михайла Ганушевського (1880–1962) та його дітей. Сам парох мав гарний тенор і ще під час навчання у духовній семінарії був солістом хору «Боян». Усі його дев'ять синів і доньок мали музичні здібності, часто влаштовували родинні концерти, на яких виконували українські народні й стрілецькі пісні². Особливо відзначилися Степан – відомий співак і бандурист, та Богдан – талановитий диригент і організатор сільських хорів³.

Богдан Ганушевський, за словами його сестри Марти Ганушевської-Малкош, вмів грати на усіх музичних інструментах⁴. Цікавими у цьому плані є спогади Б. Сусіднього (Шарка) про творчі вечори у домі Ганушевських. Як згадував автор, після вечірнього богослужіння господиня подавала каву, далі молодь грала у «фанти», а вже після вечері усі гості збирались у вітальні біля старого фортепіано чеської марки «Чапек» і танцювали танго, вальс, співали народні пісні, грали на гітарі чи виконували історичні думи на бандурі. Веселощі і жарти тривали близько півночі⁵.

Цінні згадки про місце музики у системі виховання у сім'ях сільського духовенства залишив відомий поет і композитор Роман Купчинський (1894–1976). Він стверджував, що у його родині роками плекалися спів та музика як по батьковій, так і по материнській лінії:

² Ганушевська-Малкош М. Україні і віри не зрадили. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2013. С. 66.

³ Спогади М. Ганушевської-Малкош, 1926 р. н. Записано Дрогобицькою О. Я. 4 січня 2015 р.

⁴ Там само.

⁵ Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1985. Т. 2. С. 766–767.

«Мій батько співав гарним тенором, а по матірній лінії в домі Підсонських гра на фортепіані й гітарі дзвеніла в кожному поколінні»⁶.

Варто навести і ще один приклад. Так, у сім'ї пароха с. Підпечари Станиславівського повіту Клименія Кульчицького (1863–1932) виховувалося четверо дівчат і всі вони отримали гарну музичну освіту. У родині часто влаштовувалися творчі зустрічі, коли можна було почути гру композитора Дениса Січинського та дует у виконанні Ірини (піаніно) та Климентини (скрипка) Кульчицьких⁷. До речі, саме у гостинній оселі цього священника Д. Січинський написав композицію до слів Івана Франка «Як почувеш вночі край свого вікна...»⁸.

Загалом для дівчат з інтелігентних галицьких родин гра на фортепіано була сама собою зрозумілим предметом навчання і невід'ємною складовою доброго, шляхетного виховання⁹. Крім фортепіано, гітари чи скрипки, досить популярною була цитра. Інколи для дітей наймали гувернанток, які давали основи музичної освіти. Щодо юнаків, то ті здебільшого опановували скрипку вдома, або ж знайомились із азами гри на цьому інструменті під час навчання у гімназіях.

Звичайно, що не обходилося тоді без винятків, адже захоплення музикою і бажання здійснити кар'єру музиканта не рідко розцінювалися як зовсім різні речі. Наприклад, о. Йосип Нижанківський скептично ставився до музичних уподобань свого сина Остапа (у майбутньому відомого галицького композитора та кооператора), тому, коли юнак написав листа до Миколи Лисенка з проханням дозволити йому приїхати до Києва і навчатися у нього, приховав відповідь¹⁰. Цей вчинок визначив подальшу долю Остапа, який пішов за прикладом батька і став священником, однак надалі поєднував душпастирські обов'язки із заснуванням хорів та написанням музичних творів. Він виступав організатором і диригентом виїзних студентських концертів «Артистичні мандрівки». У 1889 р. сформував так звану «Дванадцятку», яка гастролювала у Бродях, Перемишлі, Самборі, Стрию, Золочеві, Станіславові, Городенці та Коломиї. До того ж ці виступи стали однією з перших форм організованого концертного життя Галичини¹¹.

⁶ Купчинський Р. Невиспівані пісні. Нью-Йорк, 1983. С. 13–14.

⁷ Романів О. Українська еліта в суспільному житті Галичини в XIV – XX ст. *Наукові записки*. 2011. Вип. 2. С. 18.

⁸ Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1975. Т. I. С. 661–662.

⁹ Шах С. Львів – місто моєї молодости. Мюнхен, 1956. Ч. 3. С. 293–294.

¹⁰ Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнятівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. Нью-Йорк – Торонто – Париж – Сідней, 1990. Т. II. С. 268.

¹¹ Муха А. Композитори України та української діаспори: Довідник. К., 2004. С. 216.

Вважаємо, що не випадково в історико-меморіальних музеях, присвячених окремим представникам галицької інтелігенції, часто можна побачити музичні інструменти. Наприклад, фортепіано є частиною експозиції Історико-меморіального музею Степана Бандери у с. Угорники Калуського району та Музею-садиби родини Шухевичів у с. Тишківці Коломийського району Івано-Франківської області. До унікальних експонатів Терехівлянського музею-майстерні належить цитра о. Євгена Купчинського (1867–1938) – композитора і майстерного виконавця, автора 64-ох творів для цитри.

Також, варто наголосити, що з саме з родин духовенства вийшло чимало відомих постатей, які тісно пов'язали своє життя з музикою. Це в першу чергу композитори Ф. Колесса, Б. Кудрик, Л. Лепкий, Я. Лопатинський, Р. Сімович, Д. Січинський; оперні виконавці С. Крушельницька, С. Носалевич, М. Сабат-Свірська, М. Менцінський, О. Курдидик, В. Тисяк; бандуристи і співаки С. Ганушевський, Б. Шарко; піаністки О. Окуневська, О. Бажанська-Озаркевич, О. Озаркевич-Бірецька та інші¹². Звичайно, що це далеко не увесь перелік вихідців з священничих родин, які успішно реалізували себе у цьому напрямку мистецтва, однак і він більш ніж достатньо підтверджує думку про важливість музики у сім'ях галицького сільського духовенства означеного періоду.

2. Осип Вітошинський (1838–1901) – засновник першого селянського оркестру та школи для диригентів

Чималий внесок у розвиток музичного життя Галичини здійснив парох с. Денисів на Тернопільщині Осип Вітошинський. Саме про нього один із сучасників Я. Остапчук писав: «Це був народний діяч небуденного формату. Він поєднав свій музикальний талант і нахил до громадської праці з красою природи, щоб створити для себе і для своїх співжителів окремий світ духовної розваги і культурного поступу»¹³. Завдяки цьому священику організовано перший селянський оркестр і хоровий ансамбль чисельністю у 125 чоловік, а також у 1880 р. відкрито школу для диригентів. Щороку сюди приїздило навчатися близько п'ятдесят чоловік. Перед співаками з різноманітними доповідями виступали письменники Корнило Устиянович та Андрій Чайковський, місцевий учитель Омелян Бородієвич навчав учнів садівництва, а Павло Думка – пасічництва. Учень Івана Франка

¹² Арсенич П. Родина Озаркевичів. Коломия: Вік, 1998. С. 7; Арсенич П. Священничий рід Бурачинських. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. С. 18.

¹³ Остапчук Я. *Подих з недавньої бувальщини*. Збаражчина: збірник статей, матеріалів і споминів. Торонто, 1964. С. 242.

Степан Гарматій знайомив хористів з азами політичного життя, а сам керівник хору крім спеціальних предметів викладав ще й агрономію¹⁴. Після закінчення школи випускники організовували подібні хорові гуртки у селах і за кордоном. Наприклад, А. Телішук виїхав у 1894 р. до Америки і в м. Оліфант Па створив власний хор¹⁵.

Варто наголосити, що селянський хор із Денисова своїми виступами справляв дуже позитивне враження на слухачів. «Співали денисівці пісні Вербицького, Лаврівського й Воробкевича, – зазначав Б. Лепкий, – але співали їх так по-мистецьки, з таким відчуттям музичного змісту, з так знаменито вистудійованою динамікою, так були зіспівані, що хор їх звучав, як якийсь зачарований інструмент. Та ще співали вони без нот і на естраду виходили гарно й справно. Не було зайвих павз, ні нудного роздавання голосів. Один помах руки провідника, і неслася пісня, несилувана, природна»¹⁶.

Коли у 1887 р. з нагоди Краєвої етнографічної виставки до Тернополя приїжджав архикнязь і престолонаслідник Рудольф Габсбург, то його вітав хор саме під керівництвом О. Вітошинського. У книзі Б. Остап'юка «Давній Тернопіль: Історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади» знаходимо детальний опис підготовки до свята та самої урочистої події: «Селянський хор, який складався з 122-ох співаків під проводом о. Вітошинського, проспівав спершу народний гімн, а опісля кантату Н. Вахнянина, яка своїм поважним настроєм зробила велике враження не лише на князя і його оточення, але також на широкі маси народу, які переконалися, що наш народ є здібний до широкого культурного розвитку. В хорі брали участь співаки з сіл: Білої, Чистилова, Воробіївки, Цеброва, Курівців, Березовиці Великої, Настасова і Вишнівчика. Головну його силу творили співаки з Денисова, Купчинець і Городища»¹⁷.

Як справедливо наголошував громадський діяч Олександр Барвінський, вивівши сільський хор на сцени міст Галичини, Осип Вітошинський «зложив наглядний доказ спосібності нашого народу до висшої культури»¹⁸. Схвально відгукувався про роботу священика

¹⁴ Державний архів Тернопільської обоасти, ф. Р-3205, оп. 1, спр. 13, арк. 6; Блажкевич І. Перший селянський хор у Денисові. *Народна творчість та етнографія*. 1966. № 3. С. 109.

¹⁵ Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів, 1992. С. 21.

¹⁶ Лепкий Б. Казка мого життя. 2-ге вид., випр. і доп. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. С. 156.

¹⁷ Остап'юк Б. Давній Тернопіль: Історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади. Маямі – Торонто, 1984. С. 31.

¹⁸ Барвінський О. Спомини з мого життя / Упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич К.: Смолоскип, 2004. С. 313.

у цьому напрямку і відомий діяч радикального руху Михайло Павлик, який дотримувався думки, що це «найліпший народний хор руський»¹⁹.

Осип Вітошинський також відзначився як один із перших організаторів аматорського гуртка на теренах Західного Поділля. Під його керівництвом аматори зіграли вистави «Капраль Тимко», «За сиротою Бог з калитою» Ю. Федьковича, «Наталка Полтавка» І. Котляревського та ін. Особливу увагу душпастир приділяв музичному оформленню, адже воно посилювало сприйняття твору та надавало йому відповідного емоційного забарвлення²⁰.

Для письменника Андрія Чайковського О. Вітошинський став прототипом постаті о. Неврича з повісті «Панич», який втілює образ активного у всіх ділянках громадського життя священника. Зокрема герой повісті виступає ідеальним провідником і духовним наставником своєї громади, адже підтримує діяльність місцевої читальні, організовує зразковий церковний хор, музичну школу, сільський духовий оркестр, дбає про поширення антиалкогольного руху, займається лікуванням травмами тощо²¹.

Так само позитивно оцінюють хор О. Вітошинського й сучасні дослідники, історики та музикознавці. Зокрема, на думку Н. Кобрин його можна вважати чи не найкращим зразком тогочасного читальняного хору з декількох причин: по-перше, співаки одночасно здобували музичну освіту і навіть ставали диригентами у багатьох галицьких селах; щорічно він влаштовував декілька концертів (зазвичай, 5–6) національно-патріотичного змісту, серед них присвячені роковинам Тараса Шевченка, Маркіяна Шашкевича, Юрія Федьковича та інших; виступав не тільки у навколишніх селах, а й у Львові; основою його репертуару були народні пісні, твори українських, найчастіше галицьких композиторів (усього близько 100 творів)²².

Крім денісівської, існували й інші, щоправда менш відомі широкому загалу, школи співу. Наприклад, парох с. Біла на Тернопільщині Амвросій Крушельницький заснував подібну школу 1 січня 1885 р. Тут курс нотного співу поєднувався з навчанням гри на скрипці і тривав

¹⁹ Павлик М. Твори / Упоряд. В. Яременка; передм. В. Качкана; прим. В. Качкана та В. Яременка. К.: Дніпро, 1985. С. 251.

²⁰ Іздепська-Новицька М. До питання становлення хорового аматорського мистецтва Західного Поділля у другій половині XIX – поч. XX століття. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 36. С. 364.

²¹ Чайківський А. Панич: Повість з галицького життя. Львів; Тернопіль; Нью-Йорк: Поділля, 1926. С. 73, 79, 111.

²² Кобрин Н. Принципи та форми музичної діяльності товариства «Просвіта» в Східній Галичині. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2010. Вип. 3. С. 270.

п'ять місяців. Умовами прийому були: наявність музичного слуху, уміння читати і писати, щомісячна оплата за харчування, навчання, нотний папір тощо. Цікаво, що для вступу на курс достатньо було чисто проінтонувати відому пісню або підібрати до неї другий голос²³. Принагідно зауважимо, що А. Крушельницький був батьком у майбутньому знаменитої оперної виконавиці Соломії Крушельницької і підтримав бажання своєї доньки навчатися співу. Він погодився на розірвання її заручин із семінаристом Зеноном Гутковським, хоча цим вчинком викликав осуд громадськості і поставив під загрозу особисте щастя інших своїх незаміжніх доньок. Більше того, освященник взяв позику в розмірі 2 тис. ринських на освіту Соломії в Італії і восени 1893 р. разом із нею поїхав у Мілан²⁴.

Отже, постать о. Осипа Вітошинського є яскравим прикладом того, як енергія та талант сільського душпастиря можуть мати далекосяжний вплив на культурний розвиток цілого регіону. Його зусилля зі створення селянського оркестру, хорового ансамблю та школи диригентів у Денисові стали важливим чинником національного пробудження та культурного піднесення Галичини кінця XIX століття. Випускники його школи поширювали музичну культуру як в Україні, так і за її межами, а високий рівень виконання денисівського хору викликав захоплення сучасників. Схожі, хоч і менш масштабні, ініціативи інших священників, як-от школа співу А. Крушельницького, свідчать про загальну тенденцію серед освіченого духовенства долучатися до культурно-просвітницької роботи та сприяти розвитку музичного мистецтва серед широких верств населення.

3. Сільські священники як популяризатори музичної культури у Галичині

Великим промоутером музичної культури у Галичині безперечно був священник, кооператор і композитор Остап Нижанківський. Його колядки «Бог ся рождає», «У Вифлеємі тайна явилась велика» та «Во Вифлеємі нині новина» і досі часто сприймаються як народні. Митець прославився хоровими творами («Гуляли», «З окрушків», «Коляди»), кантатами («Із низьким поклоном», «Благослови сей день» та ін.), солоспівами («О, не забудь», «Прощай, подруго моєї весни», «Не видавай мене замуж», «І молилася я» тощо), опрацюванням

²³ Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.). К., 1997. С. 93.

²⁴ Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. Ч. 1. Спогади. К., 1979. С. 53, 55.

народних пісень, фортепіанною п'єсою «Вітрогони»²⁵. Він же активно збирав фольклор, узагальнений у рукописному збірнику «Пісні народні. Зібрав і під ноти зложив О. Нижанківський»²⁶.

Часто душпастирі ініціювали проведення у читальнях різноманітних мистецьких вечорів на честь видатних українських діячів і брали участь у цих концертах як виконавці вокальних та інструментальних творів²⁷. Наприклад, парох с. Сороцьке Тербовлянського повіту Є. Купчинський став відомим завдяки мистецькому виконанню музичних творів на цитрі і навіть видав підручник для навчання гри на цьому інструменті²⁸. Його радо запрошували на концерти товариства «Просвіта», а також на виступи хору «Львівський Боян». У творчому доробку цього священника були солоспіви з фортепіано, обробки народних пісень для хору, збірник «Руський цитрист», переклади для цитри творів відомих європейських композиторів (Ф. Шопена, С. Монюшка, Л. Бетховена та інших)²⁹.

Можна навести й інші, не менш промовисті приклади. Зокрема, у с. Кути Золочівського повіту духовий оркестр організував місцевий священник В. Цебровський³⁰. Парох с. Саджавка С. Бобикевич першим на Делятинщині придбав грамофон із записами пісень українського оперного співака Модеста Менцинського і популяризував його талант серед населення. Він сам грав на різних струнних інструментах, співав ліричним тенором і впродовж 1905–1914 рр. неодноразово виступав на концертах у містечку Делятині³¹.

Окремі представники кліру виявляли велику наполегливість у даному напрямку роботи. Зокрема, о. П. Богачевський у статті, присвяченій внутрішній організації роботи парафій, згадував священнослужителя, котрий на власні кошти наймав робітників, які до обіду молотили збіжжя, а після обіду навчалися хорового співу³². Автор публікації

²⁵ Молчко У. Газетне слово отця Остапа Нижанківського : монографія. Стрий : ТзОВ «Видавничий дім «Укрпол», 2021. С. 26.

²⁶ Там само. С. 28.

²⁷ Колб Н. Греко-католицьке парафіяльне духовенство у читальняному русі в Галичині (кінець XIX ст.). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2010. Вип. 19. С. 331.

²⁸ Сохоцький І. Що дали греко-католицька Церква й духовенство українському народові. Філадельфія, 1951. С. 95; Михальчишин Я. З музикою крізь життя... С. 24.

²⁹ Іздепська-Новицька М. До питання становлення хорового аматорського мистецтва... С. 366.

³⁰ Золочівщина: її минуле і сучасне. Нью-Йорк – Торонто – Канберра, 1982. С. 319.

³¹ Клапчук В., Клапчук М. Делятинщина: історико-географічне дослідження : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2007. С. 543.

³² Богачевський П. Кілька уваг що до внутрішньої організації парахій. Душпастирь. 1895. Ч. 2. С. 51.

вважав, що започаткувавши хор, священник може б частково «паралізувати» аморальний вплив корчми³³.

Водночас диригентами та організаторами хорів виступали багато дружин і дітей священників. Так, дружина о. Петра Олійника з с. Августівка на Тернопільщині впродовж кількох років була диригенткою хору, який виступав з концертами на честь Тараса Шевченка, товариства «Просвіта», на річницю бою під Крутами, в День матері тощо³⁴.

Вже згаданий Богдан Ганушевський в 1931–1936 рр. очолював аматорський гурток в Угорниках, який тоді налічував 24 артисти. Одночасно керував мандоліновим оркестром та дитячим хором³⁵. Крім цього Богдан заснував у селі молодіжні товариства «Луг» та «Сокіл», головним завданням яких були пропаганда серед молоді здорового способу³⁶. Під його керівництвом діяв чоловічий хор, який неодноразово брав участь у різних імпрезах, в тому числі і в урочистій академії 1933 р. на честь 60-річчя від дня народження відомого організатора сокільсько-січового руху в Галичині Івана Боберського³⁷.

На свято знесення панщини 3 травня 1892 р. у Тишківцях Городенківського повіту під керівництвом доньки священника Ольги Шухевич в парафіяльній резиденції відбулася прем'єра опери «Коза Дереза» М. Лисенка. У ній взяли участь діти віком 9–14 років³⁸. Син пароха с. Олієво-Королівка цього ж повіту Степан Лабач організував хор при читальні³⁹. Прикметно, що у міжвоєнний період у Городенківському повіті діяли аж 24 хори під керівництвом 14 диригентів. У селах Котиківка, Серафінці, Поточище й Стрільче були власні духові оркестри⁴⁰.

Загалом заснування хорових колективів і духових оркестрів позитивно впливало на піднесення релігійності населення, стимулювало зріст зацікавлення українською піснею, а також викорінювало у селян почуття

³³ Богачевскій П. Кілька уваг що до внутрішньої організації парохій. Душпастьєр. 1895. Ч. 2. С. 51.

³⁴ Олійник П. Зошити. К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 1995. С. 45.

³⁵ Гандзюк Р. Угорники. Нарис з історії села: Нарис з історії села від найдавніших часів до сьогодення. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. С. 125.

³⁶ Спогади М. Ганушевської-Малкош, 1926 р. н. Записано Дрогобицькою О. Я. 4 січня 2015 р.

³⁷ Гандзюк Р. Угорники. Нарис з історії села... С. 95.

³⁸ Купчинський Б. Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах). Коломия : Вік, 1994. С. 80.

³⁹ Городенщина: Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. С. 283.

⁴⁰ Там само. С. 268.

меншовартості⁴¹. У такий спосіб відбувалося виховання естетичних смаків селянства, залучення до пізнання надбань національної та світової культур, збереження народних традицій. Хорові виступи, як і театральні вистави, були одним із основних джерел доходів читалень «Просвіти», а відсутність спеціального приміщення для репетицій – вагомим аргументом на користь зведення хати-читальні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, музика відігравала значну роль у повсякденному житті галицького сільського духовенства кінця XIX – першої третини XX століття. Приклади родин Ганушевських, Купчинських, Кульчицьких та багатьох інших яскраво демонструють як музичні традиції плекалися в сім'ях священників, передаючись із покоління в покоління. Більше того, окремі представники духовенства, такі як Осип Віто-шинський, Остап Нижанківський, Амвросій Крушельницький ставали справжніми культурними провідниками для цілих громад, організовуючи хори, оркестри та музичні школи. Їхня діяльність сприяла не лише естетичному вихованню селян, а й піднесенню національної свідомості, демонструючи багатий культурний потенціал українського народу.

Музика була не просто розвагою, а важливим елементом соціального та духовного розвитку галицького суспільства того часу, значною мірою завдяки ініціативі та ентузіазму представників сільської інтелігенції.

АНОТАЦІЯ

На основі спогадів сучасників, краєзнавчих матеріалів та періодичних видань проаналізовано музичну культуру в середовищі сільського духовенства Галичини наприкінці XIX – 30-х рр. XX ст. Розкрито роль музики у системі виховання у священничих родинах, які сприяли естетичному розвитку молодого покоління, навчаючи дітей гри на фортепіано, скрипці чи цитрі.

Особливо відзначено вагомий внесок у розвиток музичного життя Галичини пароха с. Денисів на Тернопільщині Осипа Вітошинського, який заснував перший селянський оркестр і хоровий ансамбль, а також відкрив школу для диригентів. Випускники цієї школи поширювали музичну культуру як в Україні, так і за її межами. Священник також

⁴¹ Дрогобицька, О. Традиція і модерн: Побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.). Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. С. 316.

відзначився як один із перших організаторів аматорського гуртка на теренах Західного Поділля.

Авторка також підкреслює, що часто душпастирі ініціювали проведення у читальнях різноманітних мистецьких вечорів на честь видатних українських діячів і брали участь у концертах як виконавці вокальних та інструментальних творів. Водночас диригентами хорів виступали багато дружин і дітей священників. З цієї точки зору музика часто ставала не лише розвагою, а й важливим засобом спілкування, передачі культурної спадщини та формування духовної єдності членів сільської громади.

Література

1. Державний архів Тернопільської області (ДАТО). Ф. Р-3205. Оп. 1. Спр. 13 (Реферат про життєвий і творчий шлях О. Вітошинського). 12 арк.
2. Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1975. Т. I. 959 с.
3. Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1985. Т. 2. 900 с.
4. Арсенич П. Родина Озаркевичів. Коломия : Вік, 1998. 64 с.
5. Арсенич П. Священничий рід Бурачинських. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. 192 с.
6. Барвінський О. Спомини з мого життя / Упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. К. : Смолоскип, 2004. 528 с.
7. Блажкевич І. Перший селянський хор у Денисові. *Народна творчість та етнографія*, 1966. № 3. С. 109.
8. Богачевскій П. Кілька увагъ що до внутрьшної організації парохій. *Душпастьрь*. 1895. Ч. 2. С. 50–51.
9. Гандзюк Р. Угорники. Нарис з історії села від найдавніших часів до сьогодення. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. 464 с.
10. Ганушевська-Малкош М. України і віри не зрадили. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2013. 80 с.
11. Городенщина: Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. 864 с.
12. Дрогобицька, О. Традиція і модерн: Побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.). Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 540 с.
13. Золочівщина: її минуле і сучасне. Нью-Йорк – Торонто – Канберра, 1982. 660 с.
14. Іздепська-Новіцька М. До питання становлення хорового аматорського мистецтва Західного Поділля у другій половині XIX – поч. XX століття. *Наукові записки Вінницького державного*

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2012. Вип. 36. С. 364–367.

15. Клапчук В., Клапчук М. Делятинщина: історико-географічне дослідження : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2007. 584 с.

16. Кобрин Н. Принципи та форми музичної діяльності товариства «Просвіта» в Східній Галичині. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2010. Вип.3. С. 267–274.

17. Колб Н. Греко-католицьке парафіяльне духовенство у читальняному русі в Галичині (кінець ХІХ ст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2010. Вип. 19. С. 329–335.

18. Кудрик Б. Участь духовенства в галицько-українській музичній культурі. *Богословія*. 1938. Кн. 1–4. С. 208–214.

19. Купчинський Б. Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах). Коломия : Вік, 1994. 256 с.

20. Купчинський Р. Невиспівані пісні. Нью-Йорк : Видавництво «Пластова Ватага Бурлаки», 1983. 124 с.

21. Лепкий Б. Казка мого життя. 2-ге вид., випр. і доп. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1999. 299 с.

22. Михальчишин Я. З музикою крізь життя / Упоряд. Л. Мелех-Яросевич. Львів : Каменяр, 1992. 231 с.

23. Молчко У. Газетне слово отця Остапа Нижанківського: монографія. Стрий : ТзОВ «Видавничий дім «Укрпол», 2021. 328 с.

24. Муха А. Композитори України та української діаспори : Довідник. К., 2004. 352 с.

25. Олійник П. Зошити. К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 1995. 192 с.

26. Остапчук Я. Подих з недавньої бувальщини. *Збаражчина* : збірник статей, матеріалів і споминів. Торонто, 1964. С. 183–465.

27. Остап'юк Б. Давній Тернопіль: Історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади. Маямі – Торонто, 1984. 208 с.

28. Романів О. Українська еліта в суспільному житті Галичини в ХІV – ХХ ст. *Наукові записки*. 2011. Вип. 2. С. 3–24.

29. Павлик М. Твори / Упоряд. В. Яременка; передм. В. Качкана; прим. В. Качкана та В. Яременка. К. : Дніпро, 1985. С. 159–283.

30. Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. Ч. 1. Спогади. К., 1979. С. 49–69.

31. Сохоцький І. Що дали греко-католицька Церква й духовенство українському народові. *Філадельфія*, 1951. 105 с.

32. Спогади М. Ганушевської-Малкош, 1926 р. н. Записано Дрогобицькою О. Я. 4 січня 2015 р.

33. Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнятівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. Нью-Йорк – Торонто – Париж – Сидней, 1990. Т. II. 608 с.

34. Чайківський А. Панич: Повість з галицького життя. Львів; Тернопіль; Нью-Йорк: Поділля, 1926. 259 с.

35. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.) : Монографія. К. : Вежа, 1997. 328 с.

36. Шах С. Львів – місто моєї молодости. Мюнхен : Видавництво «Християнський Голос», 1956. Ч. 3. 362 с.

Information about the author:

Drohobytska Oksana Yaroslavivna,

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Ethnology and Archaeology

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

57, Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine